

C a s e m i r (Getingenas), Jürgen U d o l p h o (Leipzigas) „Die Bedeutung des Baltischen für die Niedersächsische Ortsnamenforschung“, Pietro U. D i n i o (Piza) „Onomastic data and linguistic ideas on the Baltic in the work of Bartholomew Anglicus“, Vincento D r o t v i n o (Vilnius) „Michaelio Mörlino *Specification* – Gumbinės lietuvininkų XVII a. pab. vardyno šaltinis“, Ivano D u r i d a n o v o (Sofija) „Baltisch–Südslawische Parallelen“ ir Wolfgango P. S c h m i d o (Getingenas) „Zur Begrifflichkeit in der Konzeption der Alteuropäischen Hydronymie“. Vykusios konferencijos pranešimus numatoma išspausdinti atskiru straipsnių rinkiniu.

Konferencija buvo gerai suorganizuota. Pirmą dieną konferencijos dalyviai ir svečiai aplankė A. Vanago kapą – tylos minute pagerbė jo atminimą, gražiais žodžiais mokslininką paminėjo jį gerai pažinoję A. Nepokupnas ir A. Superanskaja. Konferencijos dalyviai ir svečiai ne tik klausėsi pranešimų ir diskutavo, bet vakare ilgiau pabendravo Lietuvių kalbos instituto surengtame pobūvyje, o pranešimus skaičiusieji penktadienį dar lankėsi ir LNOBT (operoje „Žydė“). Šeštadienį konferencijos dalyviai, vadovaujami Artūro Judženčio, galėjo pakeliauti po A. Vanago gimtąsias vietas: susipažinti su Kupiškio apylinkėmis, paviešėti Subačiaus vidurinėje mokykloje, kurioje mokėsi A. Vanagas, pasižvalgyti po buvusią A. Vanago tėvų sodybvietę ir aplankyti Kupiškį.

Daiva Sinkevičiūtė

ACADEMIA GRAMMATICORUM SALENSIS

2004 metų rugpjūčio 1 dieną kelios dešimtys kalbotyros specialistų iš įvairių šalių susirinko į Lietuvių kalbos instituto surengtą Kalbotyros vasaros mokyklą – gramatikos konferenciją Salose (Rokiškio r.). Konferencijoje perskaityta per 20 kalbotyrai skirtų pranešimų, kuriuos parengė 11 mokslininkų. Beveik visi pranešimai buvo skaitomi lietuvių kalba, todėl kitakalbiamis konferencijos dalyviams tai buvo ir gera kalbos praktikos mokykla.

Dalis pranešimų buvo susiję su bendrosios kalbotyros ir baltistikos dalykais, kiti labiau siejosi su

lituanistika. Arealinės lingvistikos ypatumus savo pranešimuose nagrinėjo I. S a w i c k a (Varšuva). Prof. W. S m o c z y ņ s k i s (Varšuva) apžvelgė istorinės kalbotyros metodus. V. K a z a n s k i e n ė (Sankt Peterburgas) skaitė pranešimą etimologijos klausimais, sukėlusį aštrių diskusijų; su kai kuriais teiginiais iš esmės nesutiko W. S m o c z y ņ s k i s.

A. A n d r o n o v a s (Sankt Peterburgas) apžvelgė XX a. antrosios pusės rusų kalbininkų įnašą į lituanistiką, gilinosi į gramatikų ir žodynų sąsajas. Pranešėjo manymu, gramatiką ir žodyną reikėtų derinti kaip dvi kalbos sistemos aprašymo sudedamąsias dalis. Antai du Mokslų Akademijos leidiniai kai kuriuos dalykus teikia skirtingai (Dabartinės lietuvių kalbos gramatika pateikia naujojišką linksniuotųjų klasifikaciją, o Dabartinės lietuvių kalbos žodynas – senovišką). Pranešėjas kvietė gerinti žodynuose pateikiamą gramatinę informaciją (vietoj kilmininko prie *i* kamieno veiksmažodžių pateikti naudininką, kad iš karto būtų aiški giminė, pvz., *dančiu* – *nakčiai*). Andronovo manymu, gramatinė informacija turėtų būti pateikiama taip, kad būtų patogų ją analizuoti laipsniškai – ne „paradigma nr. 126“, o „dkt., vyr. g., *i* kamienas“.

Daug dėmesio sulaukė K. M a l e s o s (Varšuva) pranešimas apie kognityvinį erdvių santykių baltų kalbose aprašymą ir M. R u d n i c k i o (Varšuva) pranešimas apie kreipinių vartojimą K. Būgos laiškuose. Beje, apie Salų ir jų apylinkių istoriją surinktos medžiagos išsamumu M. Rudnickis nustebino net vietinius gyventojus (kai kurių faktų niekas iš jų anksčiau nebuvo girdėjęs). G. K a v a l i ū n a i t ė (Vilnius) kalbėjo apie gyvumo hierarchiją ir lietuvių kalbos vietininkus. Ji ištyrė, kad vienos ar kitos vietininko formos vartoseną priklauso nuo to, ar žodis pavadina gyvą daiktą, ar ne. J. P a j ė d i e n ė (Vilnius) aptarė prieveiksminių laiko sakinių *de dicto* semantinį ryšį.

V. Č i ž i k (Vilnius) nagrinėjo linksnių atrakciją kaip dviejų, tarpusavyje nesusietų tiesioginiu sintaksiniu ryšiu žodžių formų suderinimą. Pranešėjos teigimu, linksnių atrakcija laikomas lyginamųjų konstrukcijų formos kai kuriuose sakiniuose priderinimas prie tam tikros pagrindinio sakinio vardažodžio formos, nors jų semantinės

funkcijos ir nesutampa. Buvo išskirti trys linksnių atrakcijos atvejai: 1) lyginamosios konstrukcijos funkcija – būdo aplinkybė, pagrindinio žodžio funkcija – subjektas; vardininką keičia netiesioginis (objekto) linksnis, pvz.: *Vaikui teko susiriesti kaip ežiukui (vietoje kaip ežiukas)*; 2) lyginamosios konstrukcijos funkcija – būdo aplinkybė, pagrindinio žodžio funkcija – objektas; dėl neiginio poveikio galininką keičia kilmininkas, pvz.: *Nieko taip nemyli kaip motinos (vietoje kaip motiną)*; 3) lyginamosios konstrukcijos funkcija – pažymintis, pagrindinio žodžio funkcija – subjektas; vardininką keičia netiesioginis objekto linksnis, pvz.: *Toki valgi kaip varškę (vietoje kaip varškę) pagardink grietine.*

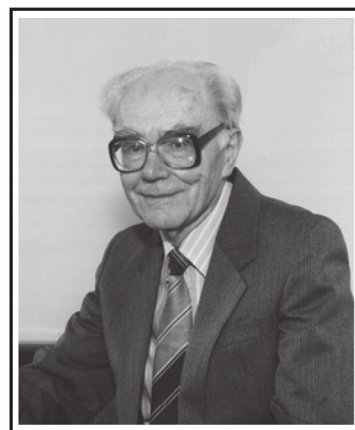
L. Semėnienė (Vilnius) aptarė linksnių varijavimo problemą lietuvių kalbos gramatikoje: morfosintaksinių vardininko ir įnagininko variantų – dviejų to paties semantinio argumento skirtingų morfosintaksinių formų, galinčių tame pačiame kontekste viena kitą pakeisti be reikšmės skirtumų – vartojimo tendencijas aprašomuosiuose sakiniuose. Pranešėjos manymu, predikatinio daiktavardžio linksnio pasirinkimui didesnės įtakos turi formalūs (morfologinė tarinio jungties forma, sakinio sandara, žodžių tvarka sakinyje), o ne semantiniai kriterijai. Teigiama, kad sakiniuose su formaliai žymėtais požymiais linkstama įnagininką vartoti kaip diakritinį ženklą, o formaliu požyriū nežymėtuose sakiniuose dažniau vartojamas predikatinio daiktavardžio vardininkas.

Daug dėmesio visos konferencijos metu buvo skirta naujosios gramatikos, kurią rengia Lietuvių kalbos instituto Gramatikos skyrius, pristatymui. Po kiekvieno pranešimo A. Holvoetas (Vilnius) sulaukdavo klausimų ar net prieštaravimų dėl vienos ar kitos naujoviškai pateikiamos idėjos. Daugiausia diskusijų, kurios tęsėsi ir vakarais, dalyviams išsiskirsčius atskiromis grupelėmis, taip pat vyko dėl naujosios gramatikos.

Konferencija buvo naudinga visiems jos dalyviams ne tik dėl to, kad buvo pasidalyta nuomonėmis įvairiais kalbotyros klausimais, bet ir dėl galimybės artimiau vieniems su kitais susipažinti. Visą savaitę vyko intensyvus kultūrinis gyvenimas.

Kęstutis Bredelis

JONAS PAULASKAS

1924–2003

Yra daug žmonių, kuriuos lyg pats gyvenimas, likimas padaro kokios srities svarbų kūrėją, tyla vadovą, minčių galiūną.

Toks buvo ir Yra leksikografas Jonas Paulauskas (1924 01 09), jurbarkiškis iš priemiesčio trobelės, aktyvus moksleivis (ypač sekėsi matematika ir lietuvių kalba, žinoma, ir vokiškai bei lotyniškai gerai mokėjo – turėjo gerų mokytojų). Po karo, 1945 metais, pasirenka lietuvių kalbos ir literatūros specialybę, kalbos specializaciją Kauno universitete. 1949 metais jį uždarius, 1950 metais turėjo baigti senojo Vilniaus universiteto lituanistiką.

Absolventas mokėjo tarmę, kalbų, turėjo gražią rašyseną, tad didžiojo J. Balčikonio buvo priimtas į LKI Žodynų skyrių ir nuo 1950 metų rudens visa galva pasinėrė į leksikografijos mokslo raizgynes. Iš pradžių LKŽ III ir IV tomų korektūra, susipažinimas su trijų milijonų kartoteka, išvykos tirti tarmių į Vilniaus kraštą ir Gudiją. Jonas pasidarė vienas iš didžiausių mūsų gyvosios kalbos mokovų. (Šitaip buvo ilgai stiprinami Instituto darbuotojai, visi tuoj įsijungdavo į duomenų rinkimą, kalbos kultūros – bendrinės kalbos taisyklingumo ir pastovumo įgyvendinimo darbą).

Nuo 1950 metų ėmė spausdinti įvairius straipsnelius Lietuvos laikraščiuose, pradėjo rengti disertaciją. Ji buvo sunki – „Veiksmažodžių priešdėlių